

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ DISTANCE EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Стрімкий перехід на дистанційний формат навчання змушує більш ґрунтовно аналізувати основні проблеми та шляхи розвитку вітчизняної освіти. Попри надання можливостей щодо мобільності та швидкості отримання знань, дистанційна освіта має низку недоліків, що можуть негативно позначитися на якості здобутих знань.

У статті окреслено основні труднощі, які складаються в системі дистанційної освіти. Визначено роль педагогічних кадрів у досягненні завдань дистанційної освіти. Особливу увагу присвячено перспективним напрямкам удосконалення системи віддаленої освіти. Наголошено на необхідності подолання наявних викликів та проблем завдяки послідовній нормотворчій роботі, наданню необхідного ресурсного забезпечення, чіткому окресленню цілей та завдань дистанційної освіти в умовах сьогодення.

Визначена проблема обґрунтована в багатьох дослідженнях, які дозволили більш широко та ґрунтовно зрозуміти основні теоретичні та практичні аспекти, що характеризують віддалений формат взаємодії між студентами й учнями. Різка зміна умов проведення навчання та невизначеність у подальшій освітній діяльності повинні стимулювати до пошуку, обґрунтування та закріплення більш дієвих і ефективних інструментів дистанційної освіти.

Ухвалення актуальних нормативно-правових актів, надання необхідної допомоги та підтримки педагогам, створення належних умов для всіх учасників освітнього процесу – першочергові кроки, які повинні бути здійснені в найближчій перспективі. Необхідно також звернути увагу на розвиток практичних навичок та вмій під час дистанційного навчання, визначення критеріїв оцінювання, механізми контролю та звітності.

Проблеми та виклики, що супроводжують процес дистанційного навчання, потребують комплексного вирішення, чіткої та злагодженої політики уповноважених суб'єктів, свідомого ставлення педагогічних кадрів до роботи у складних та передбачуваних умовах.

Ключові слова: дистанційна освіта, проблеми та перспективи, інноваційні технології, ресурсна база, технічне забезпечення.

The rapid transition to distance learning makes for a more thorough analysis of the main problems and ways of development of domestic education. Despite the opportunities for mobility and speed of knowledge acquisition, distance education has a number of shortcomings that can negatively affect the quality of knowledge acquired. The article outlines the main difficulties in the system of distance education. The role of pedagogical staff in achieving the goals of distance education is determined. Particular attention is paid to promising areas for improving the system of distance education. Emphasis is placed on the need to overcome existing challenges and problems through consistent rule-making, providing the necessary resources, a clear definition of the goals and objectives of distance education in today's conditions.

This problem is substantiated in many studies that have allowed a broader and more thorough understanding of the main theoretical and practical aspects that characterize the remote format of interaction between students and pupils. A sharp change in learning conditions and uncertainty in further educational activities should encourage the search, justification and consolidation of more effective and efficient tools for distance education.

Adoption of relevant regulations, providing the necessary assistance and support to teachers, creating appropriate conditions for all participants in the educational process – the first steps that must be implemented in the near future. It is also necessary to pay attention to the development of practical skills and abilities during distance learning, definition of evaluation criteria, control and reporting mechanisms.

The problems and challenges that accompany the process of distance learning require a comprehensive solution, a clear and coherent policy of authorized entities, a conscious attitude of teachers to work in difficult and unpredictable conditions.

Key words: distance education, problems and prospects, innovative technologies, resource base, technical support.

УДК 37

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.8>

Сидоренко Т.М.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Державного університету
телекомунікацій

Петькун С.М.,

канд. філос. наук, доцент,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Державного університету
телекомунікацій

Новак О.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії та методики
професійної підготовки
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Надання якісних освітніх послуг було і залишається актуальним питанням державної політики. В умовах складної епідеміологічної ситуації використання інструментів дистанційного навчання є необхідним кроком на шляху забезпечення належного рівня навчання учнів та студентів. Водночас широке використання сучасних технологій є непростим завданням, що зумовлює виникнення багатьох труднощів, які впливають на ефективність освітньої політики, виконання програм підготовки, здійснення контролю тощо. Зважаючи на необхідність продовження плідної роботи щодо впровадження адекватних та водночас прогресивних методів дистанційного

навчання, постає потреба в детальному висвітленні основних проблем та пріоритетів дистанційної освіти в умовах сьогодення.

Необхідність продовження роботи щодо виконання завдань, передбачених національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., та створення дієвих механізмів щодо реалізації освітньої політики у складних умовах сучасності змушують постійно переглядати питання підвищення якості дистанційної освіти. Карантинні обмеження значною мірою позначилися на організації освітнього процесу та зумовили необхідність проведення наукових пошуків щодо визначення проблем та перспектив дистанційної освіти як сучасного формату освіти в умовах пандемії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітлення основних проблем, переваг та перспектив дистанційної освіти стало об'єктом вивчення багатьох вітчизняних учених, серед яких В.М. Прибилова, І.М. Шоробура, З.Н. Курлянд, Ю.В. Мельник, Н.Д. Бороденко, Н.В. Богданова, О.Л. Старжинська, І.В. Ляшенко, О.М. Данильчук, Д.В. Мельник, Ю.І. Мальований, К.В. Спітковська та багато інших. Дослідники звертають увагу на окремі проблемні питання та розвиток дистанційної освіти в сучасних умовах.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Натепер питання позитивного розвитку дистанційної освіти потребує більш глибокого та всебічного розуміння труднощів процесу віддаленої взаємодії, що передбачає висвітлення й обґрунтування вказаної проблематики. Огляд проблемних питань і перспектив дистанційної освіти потребує значно більшої уваги науковців, адже це є пріоритетом сучасної освітньої політики в умовах складної епідеміологічної обстановки.

Метою статті є висвітлення окремих проблемних аспектів організації дистанційного навчання, перспектив його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Організація дистанційного навчання – результат плідної роботи всіх суб'єктів освітньої діяльності. Реалізація вказаного напрямку навчання можлива суто завдяки ефективному поєднанню нормативно-правового, організаційного та фінансового забезпечення. Цілком очевидно, що різке впровадження механізмів дистанційної взаємодії створює значну кількість проблем не тільки для студентів, але і для викладацького складу.

Кваліфікований викладацький склад – один із вагомих елементів дистанційної освіти. Викладач повинен бути готовим до виконання навчальних програм шляхом проведення групових занять онлайн, швидкої перевірки завдань, надання додаткових роз'яснень тощо. Високі вимоги до педагогічних кадрів є запорукою якісного рівня викладання дисциплін та надання необхідної інформації студентам.

Однак, зважаючи на складність побудови системи дистанційного навчання, сформувалося багато викликів та проблем, що можуть вплинути на результат освітньої діяльності. Виділимо основні проблеми дистанційної освіти.

1. Неналежний рівень взаємодії між викладачем і студентом.

Беручи до уваги, що обмін інформацією відбувається завдяки інформаційно-комунікативним технологіям, сучасним інноваційним інструментам (Skype, Zoom, Viber, Google Classroom), викладачі змушені обмежуватися можливостями вищевказаних сервісів. Побудова роботи значно відрізняється від традиційної, оскільки стає важче надати

студенту можливість ознайомитися з документами, необхідними для подальшої роботи, вказати на помилки, зацікавити темою, напрямом навчання.

В.М. Прибилова зазначає, що відсутність безпосереднього контакту між персональним викладачем та дистанційним студентом є серйозним недоліком дистанційної освіти. Вказана проблема спричинена професійною звантженістю вітчизняних педагогів [1, с. 35].

Під час дистанційного навчання, на наше переконання, важче сконцентруватися та сприймати матеріал. Особливо це стосується занять з іноземної мови, коли важливо зосередитися на іншомовному середовищі, новій лексиці та правилах.

2. Низький рівень технічного та ресурсного забезпечення.

Дистанційна освіта – це, безумовно, високотехнологічний процес, що потребує високого ресурсного забезпечення. Необхідно, щоб викладачі та студенти мали вільний доступ до якісних технологій, вебресурсів, мережі Інтернет.

Фахівці з питань управління освітою в Україні відзначають, що якість навчання за допомогою дистанційних технологій напряму залежить від гарної технічної оснащеності [2].

Важливо у вказаних умовах забезпечити рівний доступ до всіх новинок вітчизняного та закордонного освітнього простору, зокрема й документів, які перебувають у вільному доступі.

Науковці переконані, що основною ідеєю дистанційного навчання є створення навчального інформаційного середовища, що охоплює комп'ютерні інформаційні джерела, електронні бібліотеки, відео- й аудіотеки, книги і навчальні посібники [3].

Тому необхідно сформувати належну ресурсну базу, надати доступ до актуальних баз інформації, сучасної техніки та комп'ютерних програм. Обмеженість можливостей щодо оновлення техніки, забезпечення доступу до вебмережі для викладачів, низький рівень матеріального забезпечення становлять перешкоду для досягнення високої організації навчання, а тому зазначені питання потребують негайного вирішення.

3. Мала кількість викладачів, що спеціалізуються на методиці викладання в умовах дистанційної освіти.

Труднощі налагодження віддаленої взаємодії змушують педагогічні кадри підлаштовуватися від вимоги сучасної освіти. Беззаперечно, уміння донести матеріал суто за допомогою інформаційних баз та сервісів – складне завдання, що потребує високої підготовки. За таких умов педагог повинен не тільки досконало знати дисципліну, яку викладає, але і на високому рівні володіти інструментами дистанційної освіти.

Слушною є позиція Ю.В. Мельника, Н.Д. Бороденко, Н.В. Богданова, що спостерігається нестача викладачів, які спеціалізуються на дистанційному

викладанні дисциплін, а також фахівців із дистанційного навчання – модераторів, координаторів. Дослідники переконують, що це серйозна проблема, адже між проведенням аудиторного заняття і проведенням вебінару, відеолекції, спілкуванням у чаті є багато відмінностей [4].

Перед викладачами виникає непросте завдання – організація освітнього процесу за допомогою нових інструментів дистанційного навчання, які вимагають фахового розуміння новітніх комп'ютерних програм, інновацій, методів віртуального спілкування та викладання.

4. Ускладнення процесу оцінювання рівня успішності та контролю.

Проблема оцінювання успішності студентів є своєрідним бар'єром освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Визначення критеріїв оцінювання, забезпечення його об'єктивності й універсальності потребують системного підходу та глибокого розуміння цифрових технологій.

Нині є безліч сервісів, які дозволяють забезпечити формувальне оцінювання, покликане оцінити та скоригувати процес навчання. Ефективні, зокрема, такі інструменти, як: GoFormative, Wordwall, Kahoot, LearningApps. Водночас для використання в роботі необхідно виділити багато часу на їх опанування та/або пройти відповідні курси підготовки.

5. Відхід від традиційних форм і методів роботи.

Потрібно відзначити, що за звичних умов адаптація до нововведень у навчанні повинна відбуватися поступово та передбачати відповідні заходи, що підпорядковані заздалегідь визначеному плану. Раптовий та вимушений перехід на дистанційну освіту залишив багатьох педагогів у складній ситуації, змусив переглянути ключові аспекти роботи з матеріалами підготовки, документами, освітніми програмами.

Потрібно також визнати, що дотепер дистанційна форма освіти так широко та повсюдно не використовувалася в освітньому процесі.

О.Л. Старжинська переконана, що перехід на дистанційне навчання вимагає відходу від традиційних освітніх технологій та застосування нового підходу, за якого основна функція викладача – організація самоосвіти студента, контроль та оцінювання його пізнавальної діяльності [5, с. 237].

Зважаючи на продовження віддаленого формату навчання, потрібно більш ретельно підійти до питання розроблення системи дистанційного навчання, відповідних стратегічних програм, документів.

І.В. Лещенко наголошує на необхідності забезпечення інформаційної й методологічної освітньої бази та підготовки висококваліфікованих спеціалістів для здійснення дистанційного процесу навчання [6].

Уважаємо за необхідне продовжити роботу щодо створення ресурсів та сервісів дистанційної освіти, які зможуть забезпечити безперервний та якісний зв'язок між учасниками освітнього процесу з метою досягнення завдань освітньої діяльності. Це дозволить створити єдиний інформаційно-освітній простір, що акумулює необхідні ресурси, бази даних, які потребують сучасні практики викладання.

Використання інструментів та методів дистанційної освіти має значну кількість переваг, а саме: можливість віддаленого доступу до навчальних матеріалів, застосування гнучких графіків навчання, використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, економія часу тощо.

Дистанційне навчання є формою інноваційного менеджменту, що дозволяє більш ефективно здійснювати управління навчальним закладом та навчальним процесом, залучати нові практики та механізми обміну досвідом та інформацією. У разі нестачі у практичному аспекті (робота з документами) є можливість віддаленого інструктування та надання необхідних пояснень, візуального зображення матеріалу.

Перспективність застосування дистанційного навчання також пояснюється мобільністю, складанням іспитів у спокійній атмосфері, застосуванням індивідуального підходу, навчанням у невимушеній обстановці, ізолюваністю (перевага в часи епідемії) [7, с. 405].

Нині важко спрогнозувати якість дистанційного навчання, проте доцільно розвивати вказаний формат навчання відповідно до вимог освітньої діяльності та потреб учасників освітнього процесу.

Ю.І. Мальований висловив думку, що одними з найбільш перспективних напрямів роботи щодо вдосконалення дистанційного навчання є забезпечення всіх учасників освітнього процесу надійним інтернет-зв'язком, створення доступного для педагогів базового контенту, що дозволив би сформувати власні онлайн-системи навчання; якісна підготовка педагогічних кадрів; якісне науково-методичне забезпечення; нормативне регулювання дистанційного навчання [8].

Уважаємо, що позиція науковця є виправданою, у найближчій перспективі необхідно переглянути основні нормативно-правові акти з питань організації освітнього процесу, надати можливості щодо використання інформаційних технологій усім учасникам процесу, визначити шляхи проведення практичних занять, забезпечити надання допомоги педагогам тощо.

Не випадково К.В. Спітковська виділяє 7 складників успішного впровадження дистанційного навчання, як-от: зрозумілий план дій, спільна стратегія, чіткі правила, тайм-менеджмент, професійна гнучкість, наставництво, комунікація [8, с. 53].

Забезпечення дистанційного навчання повинно відбуватися планомірно шляхом поширення кращих інноваційних практик, усунення технічних та організаційних недоліків, постійного навчання педагогічних кадрів.

Висновки. Застосування технологій дистанційного навчання спричинило значну кількість труднощів, що мають негативний вплив на ефективність підготовки студентів. Нестача міжособистісного спілкування, практичної роботи з документами, ресурсного та нормативно-правового забезпечення залишаються тими проблемами, що виникають у сучасній практиці віддаленої взаємодії. У найближчій перспективі повинні вирішуватися питання навчально-методичного, інформаційно-технічного забезпечення викладацького складу, на порядку денному залишається також нормативно-правове регулювання дистанційної освіти.

Зважаючи на продовження карантинних заходів і обмежень, стрімкий розвиток та застосування сучасних інформаційних технологій, дистанційна освіта не втратить своєї популярності, а тому потребуватиме чітких, злагоджених та ефективних кроків щодо розвитку та вдосконалення форм та методів роботи в умовах сьогодення.

Подальші дослідження повинні стосуватися вирішення актуальних нормотворчих, організаційних, технічних завдань, які складаються в системі дистанційної освіти відповідно до реалій розвитку вітчизняної освітньої парадигми. Важлива побудова дистанційного формату освіти як системи, що міститиме чіткий і однозначний перелік заходів, завдань та пріоритетів, а всі ланки освітнього процесу матимуть необхідну державну підтримку та забезпечення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Прибилова В.М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2013. № 4. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791> (дата звернення: 03.05.2021).
2. Шоробура І.М. Менеджмент вищої освіти : навчальний посібник. 2015. URL: https://pidru4niki.com/86569/menedzhment/problemi_

[superechnosti_vprovadzhenni_distantsiyogo_navchannya_vischiy_shkoli](#) (дата звернення: 03.05.2021).

3. Курлянд З.Н., Осипова Т.Ю., Гурін Р.С. Теорія і методика професійної освіти : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 390 с. URL: https://pidru4niki.com/1209061355085/pedagogika/osoblivosti_distantsiyogo_navchannya (дата звернення: 03.05.2021)

4. Мельник Ю.В., Бороденко Н.Д., Богданова Н.В. Деякі проблеми організації дистанційного навчання у ВНЗ. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle* : збірник праць V Міжнародної науково-практичної конференції. 2017. URL: <http://2017.moodleoot.in.ua/course/view.php?id=114> (дата звернення: 03.05.2021).

5. Старжинська О.Л. Дистанційне навчання у медичній освіті із використанням технологій навчання у співробітництві. *Integration of scientific bases into practice* : abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, Stockholm, 12–16 October 2020. Stockholm, Sweden : International Science Group 2020. 523 p. P. 237–241.

6. Ляшенко І.В. Перспективи розвитку дистанційного навчання у вищій школі. *Народна освіта*. 2015. Вип. 1 (25). URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2682 (дата звернення: 03.05.2021).

7. Данильчук О.М., Мельник Д.В. Переваги та недоліки дистанційного навчання у ЗВО. *Scientific Collection "InterConf" (36) : with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference "Challenges in Science of Nowadays"* (November 26–28, 2020). Washington, USA : En Deavours Publisher, 2020. P. 404–410. URL: <https://interconf.top/documents/2020.11.26-28.pdf> (дата звернення: 03.05.2021).

8. Мальований Ю.І. Дистанційне навчання: реалії і перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2 (1). DOI: 10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1

9. Спітківська К.В. Підготовка закладу освіти до організації дистанційного навчання. *Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи* : Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навчально-методичний посібник / упоряд. : І.П. Воротникова, Н.В. Чайковська. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 52–57. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf> (дата звернення: 03.05.2021).